

ПАТРИК ЗЮСКІНД

ПАРФУМИ

Історія одного вбивці

Роман

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2016

ЧАСТИНА ПЕРША

1

У вісімнадцятому столітті жив у Франції чоловік, який належав до найгеніальніших і найогидніших постатей цієї не бідної на геніальні й огидні постаті епохи. Саме його історію ми тут і розповімо. Звали того чоловіка Жан-Батіст Гренуй, і коли його ім'я на протипагу іменам інших геніальних потвор, таких як де Сад, Сен-Жюст, Фуше, Бонапарт та інших тепер забуто, то, певна річ, не тому, що Гренуй порівняно з цими знаменитими монстрами був не такий зарозумілий, зневажливий, аморальний, одне слово, безбожний, а тому, що його геній і єдине його шанобство було обмежене сферою, яка в історії не залишає жодних слідів: нетривким царством запахів.

На той час, про який ми оце говоримо, у містах панував такий сморід, що його нам, сучасним людям, навряд чи й можна уявити. Вулиці смерділи гноем, задвірки — сечею, коридори — гнилим деревом і шурами, кухні — затхлою пилюкою, спальні — масними простирадлами, вологими перинами та різким солодкавим духом нічних горщиків. Із камінів

смерділо сіркою, з чинбарень — їдким лугом, з різниць — пролітою кров'ю. Люди смерділи потом та невипраним одягом, з їхніх ротів смерділо гнилими зубами, із шлунків тхнуло цибулею, а від тіл, якщо вони були вже не зовсім молоді, — старим сиром, кислим молоком та гнійними болячками. Смерділи річки, смерділи майдани, церкви, сморід стояв під мостами й у палацах. Селянин смердів, як священник, підмайстер — як майстрова дружина, смерділо все дворянство, навіть король — як хижий птах, а королева — як стара коза, і то влітку й узимку. Бо нищівній активності бактерій у вісімнадцятому столітті ще не було стриму, отож не було жодної сфери людської діяльності, творчої чи руйнівної, жодного вияву життя — коли воно народжується чи вже занепадає, — що його не супроводжував би сморід.

І, звичайно, в Парижі сморід стояв найбільший, бо Париж був найбільшим містом у Франції. А в самому Парижі, знову ж таки, було місце, в якому сморід панував аж надто нестерпний. Це місце між вулицями о'Фер та де ля Феронері, а саме на Кладовищі невинних. Протягом восьмисот років спроваджували сюди мерців із лікарні Отель Дью та навколишніх парафій, протягом восьмисот років день у день привозили сюди десятки трупів, звалювали їх у довжелезні могили, нашаровуючи у склепах та на звалищах кісток. І лише згодом, напередодні Французької революції, після того як кілька могил небезпечно обвалились і нестерпний сморід змусив жителів не просто запротестувати, а повстати, цвинтар нарешті закри-

ли і, закопавши мільйони кісток та черепів у катакомбах Монмартру, влаштували на тому місці ринковий майдан для торгівлі харчем.

І ось тут, у найсмердючішому місці всього королівства, 17 липня 1738 року народився Жан-Батіст Гренуй. То був один із найспекотніших днів року. Спека, мов олово, висіла над цвинтарем, вичавлюючи в сусідні провулки тлінний чад, що віддавав гнилими кавунами та обвугленими ратицями. Коли почалися перейми, Гренуєва мати саме стояла біля рибної ятки на вулиці о'Фер і чистила рибу, яку нібито вранці виловили в Сені, але вона смерділа так, що її запах перевершував трупний. Проте Гренуєва мати не звертала жодної уваги ні на рибний, ні на трупний дух, бо її ніс геть отупів до запахів, а крім того, в неї боліло все тіло, і біль заглушав будь-яку чутливість до зовнішніх подразників. Їй хотілось одного: щоб ущух біль, — і вона намагалася якнайшвидше здихатися огидних пологів. Це були в неї вже п'яті. І всі попередні завершалися тут, біля рибної ятки, і всі діти народжувалися мертві, а може, напівмертві, бо криваве м'ясо, яке з'являлося на світ, мало відрізнялося від рибних тельбухів, що вже лежали тут, та й жило не набагато довше, бо ввечері все разом скидали на хуру й вивозили на цвинтар або вниз до річки. Так мало статися й цього разу, і Гренуєва мати — ще молода, досить гарна жінка років двадцяти п'яти, в роті майже всі зуби, а на голові ще трохи волосся, і ніяких серйозних захворювань, крім подагри, сифілісу та легкої форми сухот, — сподівалася ще довго

прожити, може, п'ять чи й десять років і, може, навіть ще одружитися й народити справжніх дітей як шанована дружина якогось овдовілого ремісника чи когось такого... Отож Гренуєва мати чекала, аби все швидше скінчилося. І коли почалися перейми, вона присіла під своїм складаним столом і народила там-таки, як і чотири попередні рази, відрізавши пуповину новонародженого створіння ножем для риби. Але потім, від спеки та смороду, що подіяли на неї цього разу просто як нестерпний дурман — наче поле лілій чи тісна кімната, заставлена нарцисами, — вона знепритомніла, перекинулася на бік, випавши з-під столу на середину вулиці, де й залишилася лежати з ножем у руці.

Викрики, метушня, довкола вирачені очі, натовп кличе поліцію. Жінка з ножем усе ще лежить посеред вулиці, поволі приходячи до тями.

— Що з нею?

— Нічого.

— А що вона робить ножем?

— Нічого.

— А звідки в неї кров на спідниці?

— Від риби.

Жінка встає, кидає ножа і йде, щоб помитися.

І тоді, всім на диво, під столом починає кричати немовля. Зазирнувши туди, люди знаходять під роєм мух, між тельбухами та риб'ячими головами дитя й дістають його. Міська влада віддає його одній годувальниці, а матір заарештовують. І, позаяк вона визнає свою провину й відверто признається, що мала

намір залишити дитя вмирати, як робила це доти з чотирма іншими дітьми, на неї заводять справу, за-суджують за багаторазове дітовбивство, а через кілька тижнів на майдані де Грев відтинають їй голову.

А в дитини на цей час уже змінилося три году-вальниці. Жодна з них не хотіла залишати немовля в себе довше, ніж на кілька днів. Воно, мовляв, нена-жерливе, ссе за двох, забирає молоко в решти дітей, а їм, годувальницям, треба заробляти, бо з одного не-мовляти не проживеш. Офіцер поліції, такий собі Ля Фос, зглянувшись над дитям, спершу хотів був відда-ти його до притулку для найд та сиріт, що на вулиці Сент-Антуан, звідки дітей щодня відсиляли до дер-жавного сирітського будинку в Руані. Та оскільки тих крихіток носильники клали в ликові кошики і з суто практичних міркувань по четверо одразу, оскільки немовля Гренуй не було охрещене і навіть не мало імені, що його, як належало, треба було зазначати в довідці, оскільки з боку поліції було б негарно підки-дати дитину до воріт збірного пункту, хоч це й допо-могло б уникнути інших формальностей... Одне слово, в зв'язку з цілою низкою труднощів бюрократичного й технічного характеру, котрі могли б виникнути, — а до того ще й квапив час, — офіцер поліції Ля Фос відмовився від свого першого наміру й наказав здати хлопчика до якоїсь церковної установи обов'язково під розписку, і щоб там малого охрестили й виріши-ли його подальшу долю. В монастирі Сен-Мері на вулиці Сен-Мартен його нарешті скараскалися. Там хлопчика охрестили, давши йому ім'я Жан-Батіст.